

MAGYARSÁGTUDOMÁNYI FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

LYMBUS 2016

Tartalom

- 7 FARKAS FLÓRA
Leonhard Huntepichler: *Epistola ad Dionysium cardinalem ac archiepiscopum Strigoniensem*
- 29 SZILÁGYI EMŐKE RITA
Oláh Miklós levele Lady Lisle-hez, Boleyn Anna udvarhölgyéhez
- 37 DOMOKOS GYÖRGY–MÁTYUS NORBERT
Antonio Mazza és Buda ostromáról írott jelentése
- 77 PALOTÁS GYÖRGY
Moderni temporis oratio ad Deum.
Verancsics Mihály 1566-os (?) törökellenes imádsága
- 83 HÁMORI NAGY ZSUZSANNA
Források Bethlen Gábor két francia diplomatájáról és uralkodása utolsó éveiről (1626–1633)
- 113 JENEY-TÓTH ANNAMÁRIA
Kolozsvár adózása az 1630-as években
- 163 BUBRYÁK ORSOLYA
Nyáry Krisztina hozománya. Források az Esterházy-kincstár kialakulásához
- 191 BUJTÁS LÁSZLÓ ZSIGMOND
Gyulai Ferenc és Donáth János bécsi követjárása – Újabb adalékok Apafi Mihály holland kapcsolataihoz (1687)
- 239 JANKOVICS JÓZSEF
Bethlen Miklós levelei Ferdinand Bonaventura Harrachnak, I. Lipótnak és ismeretlennek (1699–1703)
- 259 NAGY ANDOR
Thököly Imre epitáfiumai Joseph Trausch kéziratgyűjteményében

- 265 ZVARA EDINA
Trenk Frigyes magyar nyelvű kiadatlan politikai röpirata
- 283 VADERNA GÁBOR
Gróf Dessewffy József a sajtószabadságról és a cenzúráról
- 319 LIPTHAY ENDRE
Gróf Mikó Imre és felesége, Rhédey Mária grófnő levelezése
1848-ból
- 343 RÓZSAFALVI ZSUZSANNA
Schöpflin Aladár levelei Dutka Ákosnak
- 351 HAMERLI PETRA
Adalékok Rothermere revíziós kampányának fogadtatásához:
a sajtómágnás és Eduard Beneš levélváltása olasz szemmel
- 367 BUZA JÁNOS
Berlász Jenő gyászbeszéde dr. Kováts Ferenc egyetemi tanár
ravatalánál (Elhangzott 1956. november 13-án a Farkasréti
temetőben)
- 371 GILÁNYI MAGDOLNA
„Álmomban Mindszenty bíboros ténykedett...
én is ott voltam.” Bőle Kornél O. P. 1956-os naplója
- 387 SIMON ZSUZSANNA
Vita Az ember tragédiája falanszter-jelenetéről
az MTA Irodalomtörténeti Intézetében
- 429 K. LENGYEL ZSOLT
Műhelynapló egy bajorországi magyar hagyatékárban

Thököly Imre epitáfiumai Joseph Trausch kéziratgyűjteményében

Egy, a brassói evangélikus levéltárban¹ tett látogatásom alkalmával került kezembe az a kétkötetes kéziratoss kolligátum,² amely hajdan a nagyszebeni polgármester, Georg Melzer alias Werder (1673–1752)³ tulajdona volt. Mindkét kötetben az erdélyi szász fővároshoz kötődő dokumentumok, kéziratoss másolatok olvashatók az 1471 és 1731 közötti évekből. A kolligátumok azóta már Joseph Trausch (1795–1871) honismereti gyűjtő és irodalomtörténész igen széles témakört átfogó kéziratoss gyűjteményének részét képezik. A két kötetbe fűzött dokumentumok sem formailag, sem tartalmilag nem mutatnak összefüggést egymással.⁴ Éppen ezért különösen érdekessé vált a szövegek egyenkénti átvizsgálása. A tartalmi feltárás során lettem figyelmes Thököly Imre (1657–1705), a kuruc hadvezér és erdélyi fejedelem három eddig ismeretlen sírfeliratának kéziratoss másolatára.

Thököly Imre életével, hadi tetteivel vagy politikai döntéseinek elemzésével sokat foglalkozott⁵ már az utókor, de bírálóit már kortársai körében is megtaláljuk. Eklatáns példa erre e három epitáfium. Az első két szöveg szerzője azonnal érezteti a Habsburg oldalról való megvetést a késmárki gróffal szemben, ahogy igen túlzóan és elmarasztalóan írnak vele kapcsolatban. Mindkettő az 1670–1680-as évek fordulóján virágzó Thököly-ellenes császárpárti szerzőktől származó irodalmi alkotásainak sorába illeszkedik. A harmadik viszont már Thököly környezetében születhetett Nikomédiában. A források alapján mindhárom szerző személye ismeretlen marad előttünk, illetve további kutatást igényel.⁶

Jelen írásomban az 1705. évi halálát követően készült három hosszabb-rövidebb mű betűhív közlésére törekszem, s ehhez csatlakozik a szövegek magyar fordítása.⁷

¹ Evangelische Kirche Augsburgischen Bekenntnisses (A.B.) Kronstadt - Archiv der Honterusgemeinde.

² Lelőhely: AHK IV F1 Tf7/I. és Tf7/II.

³ Életéről bővebben: Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde. Neue Folge. Siebzehter Band. 2. Heft. Hermannstadt, In Commission bei Franz Michaelis, 1883, 483–484.; ZIMMERMANN, 1884.

⁴ A lapok állásának iránya is gyakorta változik.

⁵ ANGYAL, 1888–1889; KÁLMÁR, 1983; KÖPECZI, 1976; Varga J., 2007; a Hadtörténelmi Közlemények 2005/3. különszáma Thököly Imre fejedelem halálának 300. évfordulójára; Varga J., 2009. Gebei Sándor (szerk.): Az „üstökös kegyeltje”. Késmárki Thököly Imre (1657–1705). Thököly Imre születésének 350. évfordulója alkalmából rendezett nemzetközi tudományos konferencia anyaga. Hajdúszoboszló, 2007. szeptember 25–26. Hajdúszoboszló, 2010.

⁶ Thaly Kálmán írásaiban részletesen foglalkozott a bujdosók sírjainak leírásával, de itt ismertetett epitáfiumokat nem említi. Bővebben: Thaly Kálmán: Rodostó és a bujdosók sírjai. Történelmi kutatások a helyszínen. Bp. 1889. 132., Századok 1889. 457–514., 561–633.; Thaly Kálmán: Még valami Thököly és a bujdosók sírjáról Izmidben s Izmid táján. Századok 1890. 366–367.

⁷ A fordításban Nagy Márta művészettörténész, latin nyelvűtanár nyújtott segítséget.

Források

1.

Epitaphium
Emerici Tökölyi Comitis de Késmarck
iam tandem aliquando,
post infeliciter ex antelatas tot lustrorum inquitudines,
Ab infaustis pro christiani nominis hoste gestis
(quos si pro re christiana gessisset,
futuris Sane Heroicis)
Laboribus
Hic requiescit
Stemmate nobilis, ignobili vita notus
Archi-Rebellis
Emiricus Tökölyi
Malefactorum quorundam et in excidium iam Patriae natorum
Hungariae ac Tranniae Patriotarum
Voto et Consilio
Designatus equidem, sed a Divina, Legitimorum
Principum Vindicae Justicia repudiatus
et universo orbi repudiatus propositus
Princeps.
Qui
Patria, Vita, Bonis, Amicis, Post habitis
Publicae Libertatis asserendae Praetextu
Revera Augustissimi Regis Austriaci implacabili odio
Propriae vero Tyrannidis stabiliendae intentione,
Rebus per divinam providentia infeliciter gestis,
Infaustus fortunae suae Faber
Post varios iuste novercantis sortis Casus
Europa extorris
Christianis atque Muhametanis invisus;
Inter ipsos de novo tumultuantis Aurigae furores
Nec non recuperandae indomitae et effrenis
Libertatis, evanescente spem(?),
Iusti Exilii simul et infelicis vitae finem fecit in Asia
Ad Nicomediensem Bithyniae sinum,
Anno salutis per Christum reparatae M.D.C.C.V.
D[ie] 13. 7br[is]

Fordítás

Thököly Imre, Késmárk grófjának sírfelirata, aki már végre a keresztény név ellensége miatt viselt áldatlan küzdelmekért (amelyeket, ha a keresztény ügyért viselt volna, nagyon hősiések lettek volna), szerencsétlenül elszenvedett áldozatok után itt nyugszik a családfáját tekintve nemes, de nemtelen életéről ismert fő lázadó, Thököly Imre. Bizonnyos gonosztevőknek, és pedig a haza elpusztítására született magyar és erdélyi hazafiaknak, ugyan választással és tanácskozással kijelölt, de a legitim vezetők isteni védelmezője, az igazságosság által elutasított és az egész földkerekségen üldözött vezetője. Miután hazáját, életét, javait, barátait maga mögött hagyta a közös szabadság megóvásának ürügyével.

Valójában a legfényesebb osztrák királynak csillápatatlan gyűlölete miatt a saját zsarnokságának megszilárdítására, minthogy az isteni gondviselés miatt szerencsétlenül viselte dolgait, a saját szerencséjének szerencsétlen kovácsaként, az igazságosan mostoha sorsának változatos sorscsapásai után Európából száműzve a keresztények és a mohamedánok számára láthatatlan, az újból fellázadó vezér örülete, és a vad és féktelen szabadság visszanyerésének elenyésző reménye közepette, száműzetésének és szerencsétlen életének egyszer, s mind véget vetett Ázsiában, Bythüniában a Nikomédiai-öbölnél, a Krisztus által helyreállított üdvösség 1705. évében, szeptember 13-án.

2.

Epitaphium rebellis Tököli
quum augustissimae dominationi Austriae
adversus omnem Hungarorum et Transylvanorum,
rebellium subditorum inconditam vim,
a rectore mundi, Deo Optimo Maximo,
faustum felixque victoriarum incrementum
accederet.

Fordítás

A lázadó Thököly epitáfiuma, midőn szembefordulva Ausztria legfényesebb uralkodójával, a magyar és erdélyi lázadó alattvalók mindenféle erőszakosságával a világ irányítója, a Mindenható Isten által szerencsésen, a győzelmek sorát elérte.

3.

Epitaphium

Celsissimi Principis Emerici Tökölyi de Kesmarck
Hic requiescit ab heroicis laboribus D.[ominus] Emericus Tököly
Hungariae et Transylvaniae Princeps Vita, Rebus, Pro asserenda
Patriae Libertate, fortiter gestis,
Post varios fortunae casus tandem Extorris
Inter ipsum renascentis Hungariae libertatis spem,
Exilii Simul et vitae finem fecit in Asia.
Ad Nicomediensem Bythinae sinum.
in suo florum campo
Anno Salutis 1705
Aetatis 47. annorum d[ie] 13 Septembris

Fordítás

A főméltóságú Késmárki gróf Thököly Imre fejedelem sírfelirata. Itt nyugszik hősi munkái után, melyeket életében és ügyeiben a haza szabadságának megőrzéséért bátran viselt Thököly Imre úr, Magyarország és Erdély fejedelme, a sors változatos csapásai után végül száműzve Magyarország megújuló szabadságának a reménye közepette, a száműzetésnek és életének egyszersmind véget vetett Ázsiában, Bytüniában, a Nikomédiai-öbölnél, élete virágjában, az üdvösség 1705. évében, 47 éves korában, szeptember 13. napján.

Rövidítések és irodalomjegyzék

ANGYAL
1888–1889

ANGYAL Dávid: *Késmárki Thököly Imre, I–II.* Budapest, 1888–1889.

KALMÁR
1983

KALMÁR János: *Thököly önálló diplomáciájának kezdetei 1678–1679.* In: *A Thököly felkelés és kora.* Budapest. Szerk. BENCZÉDI László. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1983, 155–162.

KÖPECZI
1976

KÖPECZI Béla: *Magyarország a kereszténység ellensége. A Thököly-felkelés az európai közvéleményben.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1976.

VARGA J.
2007

VARGA J. János: *Válaszúton. Thököly Imre és Magyarország 1682–1684-ben.* Budapest, História – MTA Történettudományi Intézete, 2007.

VARGA J.
2009

VARGA J. János: *Esterházy Pál nádor és Thököly Imre fejedelem az 1683. évi badjánatban.* In: *Gróf Imrich Thököly a jeho povstanie – Thököly Imre gróf és felkelése.* Szerk. KÓNYA Péter. Presov, Prešovská Univerzita v Prešove, 2009, 183–196.

ZIMMERMANN
1884

ZIMMERMANN, Franz: *Chronologische Tafel der Hermannstädter Plebane, Oberbeamten und Notare in den Jahren 1500 bis 1884.* In: *Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde. Neue Folge*, 19, 3. Heft. Hermannstadt, In Kommission bei Franz Michaelis, 1884, 545–548.